

IV ROZBIÓR POLSKI

17 września 2002 r minie 63 rocznica agresji ZSRR przeciwko Polsce. Data ta stała się w historii Polski tragicznym symbolem dla naszej świadomości narodowej i stosunków polsko-rosyjskich.

Podpisanie paktu radziecko-niemieckiego, 23/24 VII 1939 r

Reżim komunistyczny przez wiele, wiele lat usiłował usuwać ze świadomości Polaków znaczenie, genezę, przebieg i skutki tejże agresji dla Polski i narodu polskiego. Dziś historycy, aczkolwiek niezupełnie jeszcze do końca, wyjaśnili już fakty historyczne towarzyszące napaści radzieckiej, szczególnie te do niedawna przemilczane i utajnione.

Zasadniczą rolę w przygotowaniu agresji i IV Rozbioru Polski, odegrał tajny układ między Rzeszą Niemiecką a ZSRR, zawarty 23 sierpnia 1939 r.

Zarówno Stalin jak i Hitler dążyli do zburzenia postanowień Układu Wersalskiego z 1919 r zabezpieczającego pokój w Europie i bezpieczeństwo Polski oraz poszanowanie prawa małych narodów do niepodległego bytu. Bowiem były one sprzeczne z ich daleko sięgającymi planami; ekspansji niemieckiej przeciwko Zachodowi i Wschodowi oraz aneksji Litwy, Łotwy, Estonii, Finlandii, połowy Polski oraz części Rumunii przez Stalina.

W 1939 r stosunki polsko-niemieckie uległy radykalnemu pogorszeniu z uwagi na ciągle nowe żądania Hitlera, dotyczące głównie Gdańska, Śląska i korytarza pomorskiego. Stalin postanowił więc wykorzystać tę sytuację dla swoich celów. Z jednej strony pozorował oficjalne pertraktacje z Anglią i Francją na temat układu przeciw Hitlerowi (miało to równocześnie, zastraszyć Hitlera i zapewnić Zachód, że Rosja znajduje się z nim w konflikcie), a z drugiej, już od 1938 r prowadził tajną politykę stopniowego zachęcania Hitlera do napaści na Polskę. Celem tej polityki było skierowanie pierwszego uderzenia Hitlera na Polskę, likwidację państwa polskiego i podział terytorium z większą korzyścią dla ZSRR oraz unikania jak najdłużej czynnego zaangażowania w wojnę z Polską, aby cały ciężar wojny przejęły na siebie Niemcy. Stalin osiągnął swój cel. Rokowania między

Berlinem a Moskwą zacieśniły się szczególnie w okresie od marca do sierpnia 1939 r. Ani Polska ani Anglia i Francja nie orientowały się w rzeczywistej sytuacji stosunków niemiecko-radzieckich. Polski rząd był utwierdzony w przekonaniu, że ze strony ZSRR nic nam nie grozi. Zapewniał to pakt o nieagresji z 25 lipca 1932 r zawarty w Moskwie, którego ważność miała trwać do 1945 r. W pierwszym jego artykule obie układające się strony, zobowiązywały się nie podejmować żadnej akcji agresywnej ani inwazji przeciwko drugiej stronie, zarówno osobno jak i we współdziałaniu z innym mocarstwem. W drugim stwierdzano dobitnie, że w razie gdyby jedna ze stron została zaatakowana przez państwo trzecie, druga ze stron zobowiązuje się nie udzielić żadnej pomocy ani współdziałać z państwem agresora, przez cały czas trwania konfliktu. ZSRR podpisał także konwencję na temat definicji agresora, zawartą 3 lipca 1933 r w Londynie, której artykuł trzeci głosił, że żaden względ natury politycznej, wojskowej i ekonomicznej lub jakiegokolwiek innej, nie może służyć za usprawiedliwienie i uzasadnienie agresji. Trzeba podkreślić, że konwencję przygotowano głównie z inspiracji Związku Radzieckiego. Podpisały ją ZSRR, Polska, Rumunia, Łotwa, Estonia, Turcja, Persja i Afganistan.

Jak się okazało, Stalin, a więc Związek Radziecki wszystkie układy złamał w całej rozciągłości.

Józef Stalin z Adolfem Hitlerem dogadali się.

Układ z 23 sierpnia 1939 r podpisany przez Ribbentropa i Mołotowa w obecności Stalina, zawierał zapewnienia o wzajemnym powstrzymaniu się od jakichkolwiek nieprzyjaznych kroków lub poparcia państw trzecich, które weszły by w konflikt zbrojny z jedną ze stron. Jednakże układ ten poza tekstem o nieagresji, jawnie ogłoszonym 24 sierpnia 1939 r zawierał również protokół tajny, którego istnienie i tekst opublikował (na podstawie materiałów niemieckich) już w 1943 r w Anglii, Roman Umiastowski w opracowaniu poświęconym Kampanii Wrześniowej.

Tajny protokół dotyczył głównie IV rozbioru Polski. Przewidywał zmiany terytorialne na obszarze Polski i państw Bałtyckich. Granica „Stref wpływów” w Polsce przebiegała przez linie rzek Pisa, Narew, Wisła i San.

Jako uzupełnienie tego protokołu w dn. 28 września 1939 r na spotkaniu w Moskwie, sporządzono nowy tajny protokół, dotyczący szczegółowego rozgraniczenia terytorialnego w którym rząd radziecki dokonał wymiany Lubelszczyzny i wsch. części woj. warszawskiego na Litwę zachowując po swej stronie Białostoczczyznę. Protokół ostatecznie podpisano 4 października 1939 r. Podpisali go Ribbentrop i Mołotow w obecności Stalina. Strona niemiecka zaproponowała, do rozważenia w przyszłości, sprawę pozosta-

Żołnierze radzieccy i niemieccy podczas działań wojennych

wienia jakiegoś szczątkowego państewka polskiego pod kontrolą okupacyjną. Stalin uważał jednak, że państwo polskie musi być zlikwidowane całkowicie i raz na zawsze.

Załącznik do protokołu stanowiła mapa na której Stalin własnoręcznie nakreślił przebieg granicy rozbiorowej i złożył swój podpis.

Na spotkaniu 28 września 1939 r. podpisano również kilka dodatkowych porozumień w których bardzo ważnym było ustalenie, że zarówno Niemcy jak i Związek Radziecki nie będą tolerowały na swoich terytoriach jakiegokolwiek agitacji polskiej dotyczącej terytoriów drugiej strony. Stanowiło to podstawę do nawiązania ścisłej współpracy służb bezpieczeństwa obu stron, wymierzonej przeciwko polskiemu ruchowi oporu.

W wyniku operacji rozbiorowej Niemcy uzyskały 189 tys. km² tj. 48,45% terytorium Polski a ZSRR 201 tys. km² tj. 51,55% obszaru Polski. Niemcy zgodzili się także na aneksję przez ZSRR Besarabii, która była integralną częścią Rumunii.

Układ Stalin-Hitler z 23 sierpnia 1939 r. przyspieszył II wojnę światową, a Związek Radziecki po agresji na Polskę 17 września 1939 r. traktował zajęte polskie ziemie jako własne z przerwą tylko na okres wojny niemiecko-radzieckiej 1941-1944 r.

Opracowano na podstawie:

Jerzy Łojek „Agresja 17 września 1939”